

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

**ЗМІЦНЕННЯ МІСЦЕВОЇ
ФІНАНСОВОЇ ІНІЦІАТИВИ**

БЮДЖЕТ ТА ЕКОНОМІКА

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ 2010 РОКУ

ІНСТИТУТ БЮДЖЕТУ ТА
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Матеріали моніторингу підготовлено за даними Державного казначейства України, Державного комітету статистики України та інших офіційних джерел. Він містить стислий огляд бюджету та економіки України за 2010 рік, в якому окреслено головні тенденції виконання зведеного, державного та місцевих бюджетів, а також висвітлено основні зміни макроекономічної ситуації та тенденції банківської системи, їх взаємозв'язок з бюджетними показниками. Поглиблений аналіз бюджету та економіки України за цей період можна знайти у виданні ІБСЕД «Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2010 рік».

Бюджет та економіка. Основні тенденції 2010 року

Видання підготували фахівці ІБСЕД:

Щербина І. Ф. – Генеральний директор

Зубенко В. В. – заступник Генерального директора / директор Департаменту ПЦМ та навчальних програм

Рудик А. Ю. – директор Департаменту податкової політики та моніторингу

Самчинська І. В. – директор Департаменту фінансової політики

Корнієнко А. І. – заступник директора Департаменту ПЦМ та навчальних програм

Перелі І. М. – головний економіст Департаменту фінансової політики

Свешнікова М. С. – консультант з банківських питань

Бюджет та економіка. Основні тенденції 2010 року / [Щербина І. Ф., Рудик А. Ю., Зубенко В. В., Самчинська І. В.] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К. : ДГВПП «Зовнішторгвидав України», 2010. – 12 с.

Від видавця:

Видання підготовлено за підтримки Американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку. Зміст продукту є відповідальністю Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень (ІБСЕД) і не обов'язково збігається з поглядами USAID або уряду США. Усі права на це видання захищені. Використання матеріалів моніторингу має бути узгоджено з фахівцями ІБСЕД.

© USAID, 2011

© ІБСЕД, 2011

Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень
вул. Борисоглібська, 15В, 2-й поверх,
м. Київ, 04070, Україна
Тел.: (044) 353-58-68, 492-97-80/81
Факс: (044) 492-97-83

БЮДЖЕТ ТА ЕКОНОМІКА. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ 2010 РОКУ

Показник	Станом на 01.01.2010	Станом на 01.01.2011
Індекс споживчих цін, %	112,3	109,1
Активи банків бруто, млрд. грн.	1 001,9	1 090,0
Обсяг кредитних вкладень, млрд. грн., у т.ч. кредити, надані юридичним особам, млрд. грн. кредити, надані фізичним особам, млрд. грн.	718,8 483,4 235,4	724,6 520,1 204,5
Обсяг депозитів, млрд. грн., у т.ч. депозити юридичних осіб, млрд. грн. депозити фізичних осіб, млрд. грн.	327,9 116,5 211,4	414,2 142,5 271,7
Доходи державного бюджету, млрд. грн. з них трансферти з місцевих бюджетів до державного, млрд. грн.	225,3 7,8	240,6 6,6
Видатки державного бюджету, млрд. грн.	242,4	303,6
Кредитування, сальдо, млрд. грн.	2,8	1,3
Дефіцит (-) / профіцит (+) державного бюджету, млрд. грн.	-19,9	- 64,4
Доходи місцевих бюджетів, млрд. грн., з них трансферти з державного бюджету до місцевих, млрд. грн.	133,2 62,2	158,3 77,8
Видатки місцевих бюджетів, млрд. грн.	134,9	158,6

АНАЛІЗ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

Протягом 2010 року **макроекономічна ситуація** характеризувалася поступовим відновленням економічного зростання. Реальний ВВП за підсумками року становив 104,2 % щодо показника попереднього періоду¹. Однак такий показник зростання перекрив лише третину економічного спаду, що мав місце у 2009 році² (15,1 %). Зростання відбулося на фоні помірного збільшення споживчої інфляції та незначних коливань обмінного курсу національної валюти щодо долара США та євро.

Зростання реального ВВП пояснюється збільшенням обсягів промислового виробництва, що становило 11,0 %, проти спаду у 2009 році на рівні 21,9 %. Це пов'язано з відновленням попиту на світових ринках на вітчизняну продукцію, що експортується. Зокрема, обсяги виробництва продукції машинобудування збільшилися щодо показника 2009 року на 34,5 %, хімічної та нафтохімічної промисловості – на 21,5 %, металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів – на 12,3 %. Ці галузі у загальній структурі валової доданої вартості (далі – ВДВ) основних видів промислової діяльності складають більше 10,0 %. Водночас види економічної діяльності, пов'язані з добуванням корисних копалин, виробництвом харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, виробництвом та розподіленням електроенергії, газу та води у структурі ВДВ становлять більше 15,0 % та демонструють зростання у середньому на рівні близько 6,0 %. Інші галузі промисловості також відображають невисокі темпи зростання обсягів виробництва щодо показників 2009 року.

У 2010 році частка експортованих промислових товарів у загальному експорті товарів складає більше 85,0 %, а темпи зростання обсягів ВДВ у добувній промисловості випереджають темпи зростання у переробній промисловості. Така неоптимальна структура промисловості України з переважанням у ній експортоорієнтованих виробництв і недостатнім використанням потенціалу внутрішнього ринку, а також сировинний характер промислового виробництва становлять серйозний ризик для розвитку економіки України в майбутньому.

Оборот роздрібної торгівлі збільшився на 7,6 %, що є підтвердженням поступового відновлення внутрішнього споживчого попиту (для порівняння: у 2009 році цей показник демонстрував падіння на 17,4 %). Так, реальна заробітна плата за аналізований період зросла на 10,2 % щодо показника попереднього року, водночас у 2009 році цей показник демонстрував падіння на 9,2 %.

Індекс споживчих цін (далі – ІСЦ) за результатами 2010 року становив 109,1 % проти 112,3 % у 2009 році (див. діаграму 1). Зростання ІСЦ пояснюється, в основному, подорожчанням продуктів харчування, оскільки їх питома вага у споживчому кошику, на основі якого відбувається розрахунок ІСЦ, складає близько 55,0 %. Зокрема, сир та м'який сир зріс у ціні на 25,8 %, масло – на 23,7 %, овочі – на 20,9 %, цукор – на 20,3 % (зростання цін на цукор частково пов'язано з підвищенням індексу цін виробників на 24,7 %). Крім того, на 16,5 % подорожчали хліб і хлібопродукти, алкогольні напої та тютюнові вироби – на 22,1 %.

¹ <http://www.ukrstat.gov.ua/>

² <http://www.erstebank.ua/>

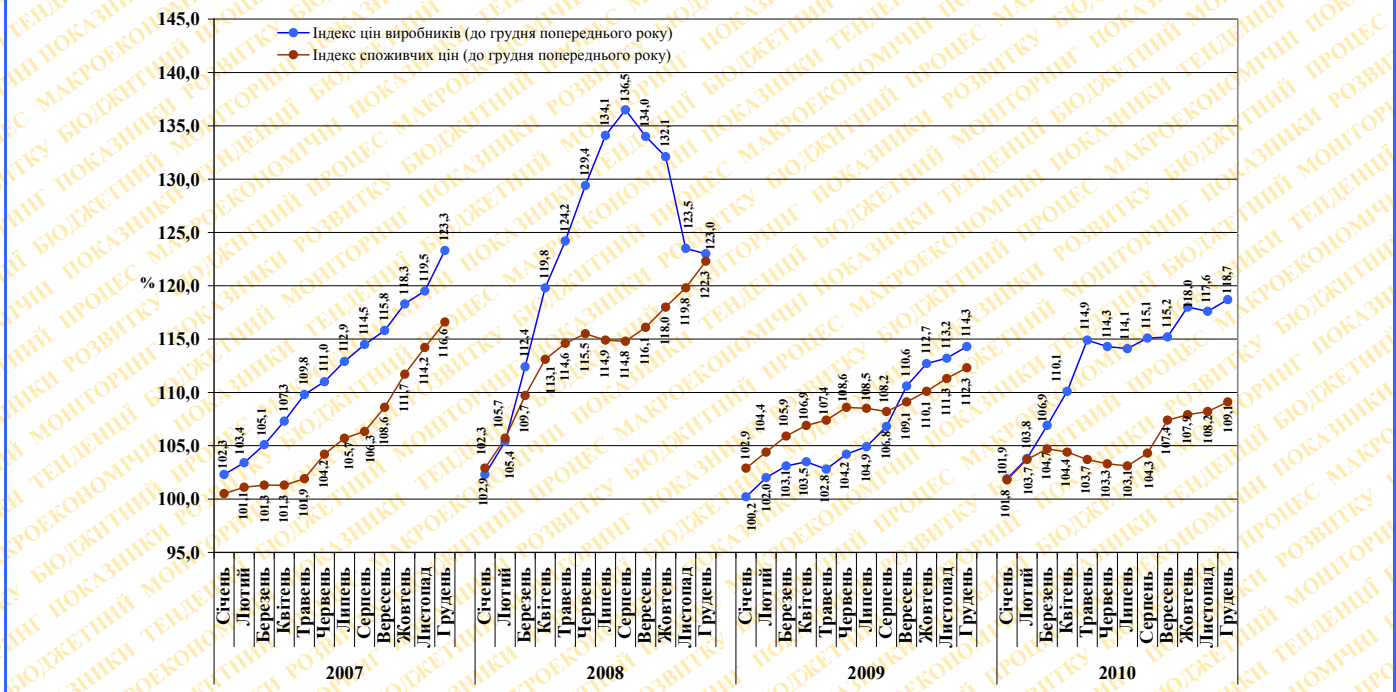
Упродовж 2010 року (зокрема у III кварталі) відбулося підвищення цін на природний газ для населення на 50,1 % щодо грудня 2009 року. Крім того, зросли ціни на дошкільну освіту на 19,3 % та паливо і мастила – на 13,9 %.

Водночас упродовж аналізованого періоду знизилися ціни на телефонні та телефаксові послуги на 9,0 %, аудіотехніку, фотоапаратуру та обладнання для обробки інформації – на 3,0 %, побутову техніку – на 1,3 %. Таке зниження цін відбулося внаслідок падіння внутрішнього попиту на цю групу товарів на фоні витрачання громадянами більшої частини свого доходу на продукти харчування.

Індекс цін виробників (далі – ІЦВ) становив 118,7 %, що на 4,4 в. п. більше, ніж у 2009 році. Причиною стрімкої висхідної динаміки ІЦВ з початку року (включно до травня 2010 року) було відновлення попиту на вітчизняну продукцію на внутрішньому та зовнішньому ринках завдяки збільшенню ділової активності у реальному секторі економіки після періоду економічного спаду. Крім того, на збільшення ІЦВ вплинуло подорожчання сировинних та енергетичних ресурсів, що у свою чергу впливає на формування собівартості продукції. Так, у 2010 році відбулося подорожчання продукції добувної та переробної промисловості. Найбільше підвищення ІЦВ щодо показника грудня попереднього року відбулось у добуванні корисних копалин, крім паливно-енергетичних, – на 49,3 %, у виробництві коксу – на 48,6 %, у добуванні паливно-енергетичних корисних копалин – на 39,1 %. У цілому спостерігалось зростання цін у добувній промисловості на 44,4 %, у переробній промисловості – на 17,1 %, у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води – на 12,5 %³.

Динаміка індексів цін у 2007–2010 роках

Діаграма 1

Грошово-кредитний ринок упродовж 2010 року демонстрував такі тенденції. Продовжувалось нарощування ресурсної бази банків, що сприяло незначному збільшенню кредитної активності. Водночас знизилися середньозважені процентні ставки за кредитами і депозитами як у національній, так і в іноземній валютах на фоні відносно стабільного офіційного курсу української гривні.

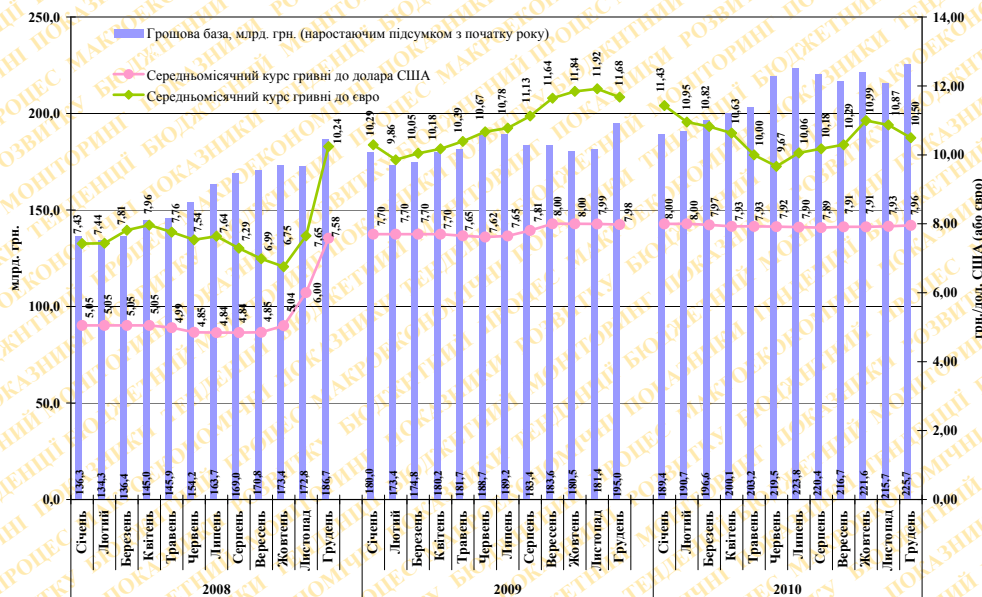
Крім того, протягом 2010 року тричі був зменшений розмір облікової ставки Національного банку України: у червні – з 10,25 % до 9,5 % річних, у липні – з 9,5 % до 8,5 % річних, у серпні – з 8,5 % до 7,75 % річних, що сприяло збільшенню довіри до національної валюти з боку населення та зменшенню інфляційних очікувань.

Динаміка середньомісячного курсу гривні до долара США упродовж року демонструвала відносну стабільність (курс зберігався у межах 7,89 – 8,00 грн. за 1 дол. США), до євро – відображала тенденцію до незначного знецінення національної валюти⁴ (див. діаграму 2). Офіційний курс української гривні до євро в середньому за аналізований період становив 10,53 грн. за 1 євро.

³ <http://www.ukrstat.gov.ua/>

⁴ http://www.bank.gov.ua/statist/Stat_data/Exchange_r_xls

Динаміка курсу української гривні до долара США та євро у 2008–2010 роках

ТЕНДЕНЦІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Банківська система України протягом 2010 року характеризувалася:

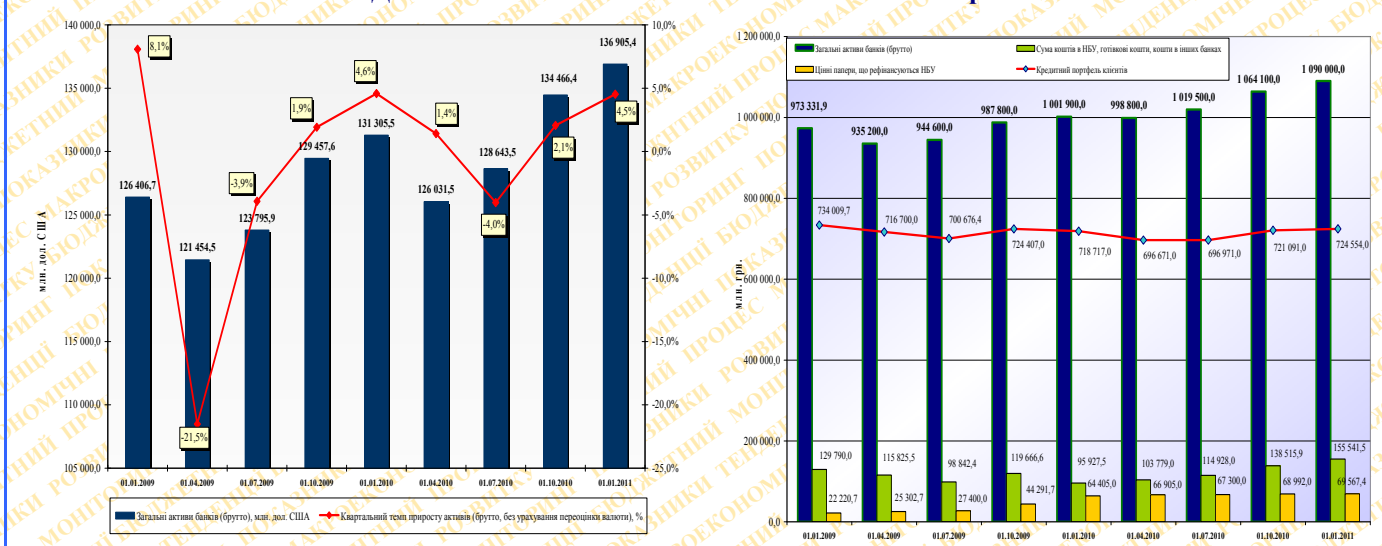
- проведенням НБУ жорсткої грошово-кредитної політики та заходів з метою обмеження тиску на валютний курс та проведенням банками більш гнучкої процентної політики з метою залучення коштів клієнтів у національній валюті;
- приростом обсягів загальних активів банківської системи;
- подальшою тенденцією до зростання кредитного портфеля юридичних осіб: наприкінці року майже всі українські банки кредитували підприємства, але обсяг приросту залишається незначним;
- подальшим приростом депозитів клієнтів;
- від'ємним фінансовим результатом роботи банківської системи у розмірі 13,0 млрд. грн., що, в основному, спричинений збитковістю банків з тимчасовою адміністрацією та банків, які ліквідуються, а також уповільненням темпів приросту операційного результату у зв'язку із припиненням кредитування;
- незначним зростанням частки простроченої заборгованості у загальному обсязі кредитної заборгованості клієнтів з 9,4 % на початок 2010 року до 11,2 %. В абсолютному вимірі обсяг простроченої заборгованості з початку року скоротився на 21,3 %, або на 14,92 млрд. грн.;
- зростанням частки іноземного капіталу у сукупному обсязі статутного капіталу банківської системи України на 4,8 в. п. до 40,6 % (на початок 2010 року – 35,8 %). При цьому загальна кількість діючих банків з іноземним капіталом збільшилася на 4 банки та станом на 01.01.2011 року становила 55 банків. Кількість банків зі 100 % іноземним капіталом не змінилась і становить 20 банків. У грудні 2010 року одразу 2 іноземні фінансові групи заявили про вихід з українського банківського ринку: 6 грудня стало відомо, що чеська Home Credit Group продає свій дочірній банк структурам Platinum Bank, а 24 грудня інвестиційна компанія Ренесанс Капітал (Росія) оголосила про продаж банку Ренесанс Капітал (Україна) холдингу СКМ-Фінанс.

Станом на 1 січня 2011 року ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій мали 176 банків. У стані ліквідації перебуває 18 банків, з них 17 банків ліквідуються за рішеннями Національного банку України, 1 – за рішеннями господарських (арбітражних) судів. У 4-х банках продовжує працювати тимчасова адміністрація.

Протягом IV кварталу 2010 року мав місце незначний приріст темпів розвитку банківської системи України, зокрема зростання показника загальних активів. Так, порівняно з результатами III кварталу, у IV кварталі загальні активи банківської системи України незначно зросли (на 2,4 %) та склали 1 090 млрд. грн. (див. діаграму 3).

Діаграма 3

Динаміка загальних активів банків за 2009–2010 роки

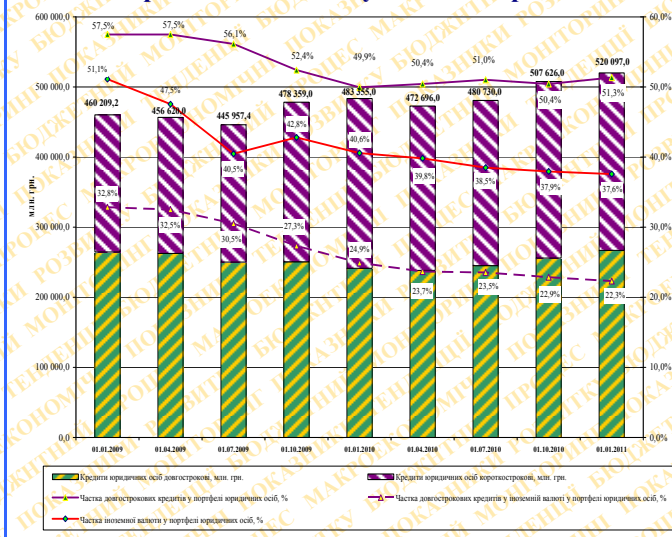
Обсяг кредитного портфеля клієнтів показав незначний приріст на рівні 0,8 % і склав 724,6 млрд. грн., основну роль при цьому продовжує грати позитивна динаміка кредитного портфеля корпоративних клієнтів.

Незважаючи на все ще значну частку кредитів у іноземній валюті, їх частка продовжує скорочуватися (46,6 % на кінець 2010 року порівняно з 52,0 % на кінець 2009 року та 48,0 % на кінець III кварталу 2010 року). Це пояснюється, насамперед, продовженням спадної динаміки кредитного портфеля роздрібних клієнтів, кредити яким були видані в іноземній валюті, та підвищеними вимогами до формування резервів під заборгованість в іноземній валюті. Основними причинами низької кредитної активності банків залишається високий рівень проблемної заборгованості, високі відсоткові ставки та низька кредитоспроможність більшості позичальників.

Станом на 1 січня 2011 року обсяг кредитного портфеля юридичних осіб склав 520,1 млрд. грн., або 71,8 % від загального обсягу кредитного портфеля клієнтів, обсяг кредитного портфеля фізичних осіб – 204,5 млрд. грн., або 28,2 % від загального обсягу кредитного портфеля клієнтів (див. діаграми 4 та 5).

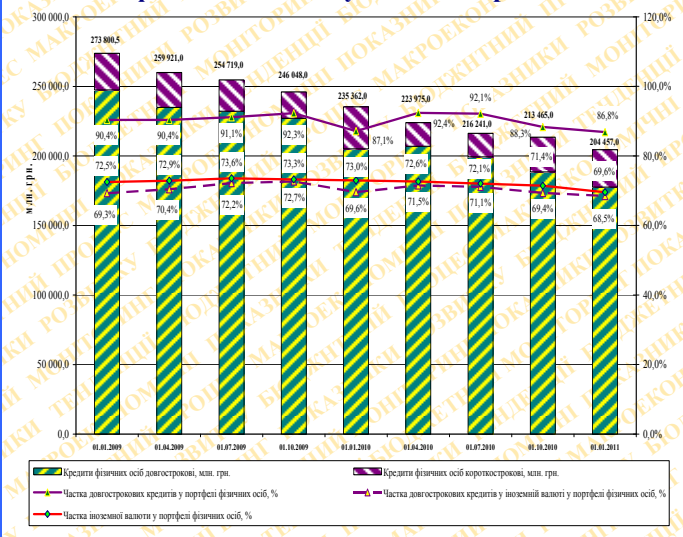
Діаграма 4

Динаміка кредитів банківської системи, наданих юридичним особам у 2009–2010 роках

Діаграма 5

Динаміка кредитів банківської системи, наданих фізичним особам у 2009–2010 роках

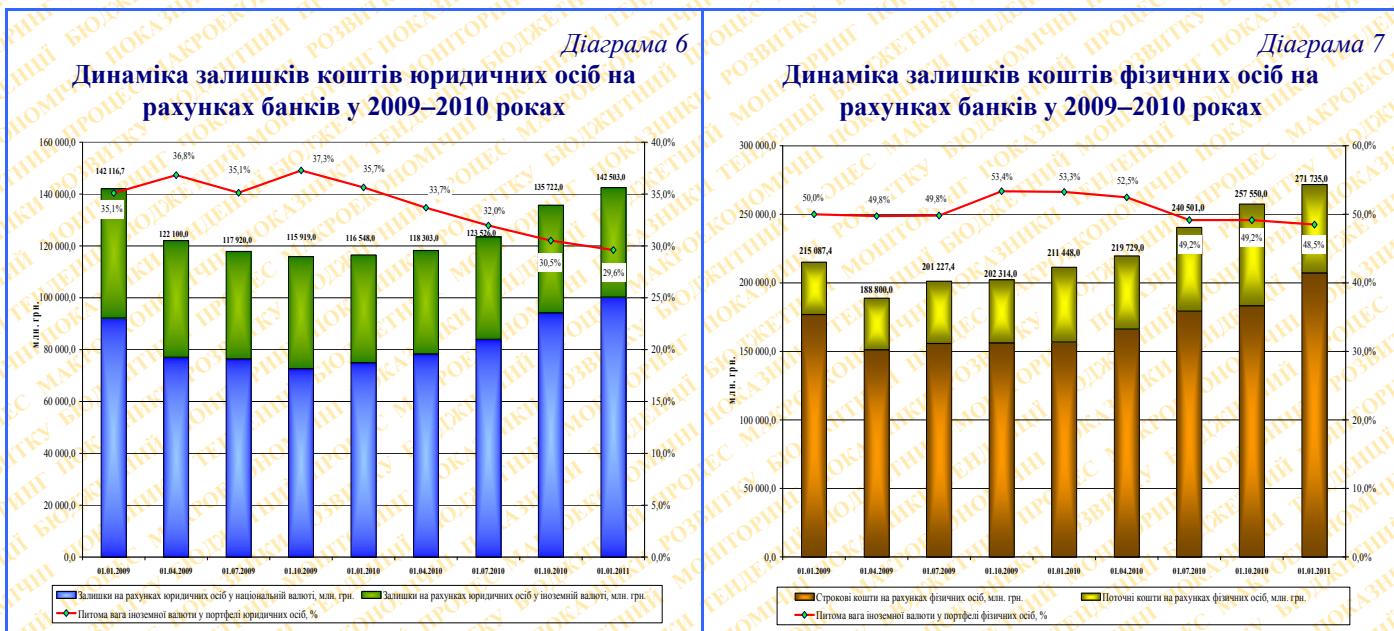

З огляду на призупинення процесу кредитування клієнтів, темпи приросту кредитів, наданих юридичним особам, були позитивними та склали +2,5 % (порівняно з +5,6 % за підсумками III кварталу 2010 року).

Темпи погашення кредитного портфеля фізичних осіб все ще перевищують темпи приросту нових видач. Слід зазначити, що у вересні 2010 року вперше був зафіксований позитивний приріст кредитного портфеля фізичних осіб. Але все ж такі темпи погашення кредитів, наданих фізичним особам, наприкінці року були вищими, порівняно з 1,3 % за підсумками III кварталу.

Зросла кредитна активність за напрямом корпоративного кредитування. Лідерами за приростом кредитів корпоративним клієнтам залишається ПриватБанк, який збільшив свій портфель на 9,6 млрд. грн., або на 13,0 %, кредитуючи здебільшого компанії, підконтрольні групі Приват. На другому місці – ВТБ Банк (приріст склав 4,4 млрд. грн., або 19,0 %). Активно кредитують Дельта банк (приріст склав +1,5 млрд. грн., або +22,0 %) та Сбербанк Росії (приріст склав +1,5 млрд. грн., або +24,0 %). В той же час, досить суттєво скоротили свій кредитний портфель корпоративних клієнтів Альфа-банк (-2,0 млрд. грн., або -10,0 %), Укргазбанк (-1,3 млрд. грн., або -14,0 %) та УкрСиббанк (-1,2 млрд. грн., або -8,0 %).

Депозитний портфель суб'єктів господарювання склав 142,5 млрд. грн., або 17,7 % загального обсягу зобов'язань, а депозитний портфель фізичних осіб – 271,7 млрд. грн., або 33,8 % (див. діаграми 6 та 7). Протягом 2010 року відбулося покращання строкової структури депозитів. Так, питома вага довгострокових депозитів у загальному їх обсязі за підсумками року склала 31,4% (порівняно з 24,4 % на початок 2010 року).

Позитивна тенденція до приросту коштів на депозитних рахунках клієнтів – юридичних та фізичних осіб продовжувалася.

Кошти юридичних осіб зросли до рівня 142,5 млрд. грн., або на 5,0 %. При цьому кошти юридичних осіб в іноземній валюті в доларовому еквіваленті зросли на 0,08 млрд. дол. США, або на 1,5 %, водночас у національній валюті – на 6,3 млрд. грн., або на 6,7 %. За думкою експертів, значний приріст коштів на рахунках юридичних осіб протягом 2010 року (особливо за коштами в національній валюті) пов'язаний зі зростанням надходжень на рахунки підприємств-експортерів та зростанням надходжень на рахунки від продажу цінних паперів, придбаних для погашення заборгованості з ПДВ.

Значну частину приросту депозитного портфеля юридичних осіб показав Промінвестбанк (+4,0 млрд. грн., або +41,6 %), ПриватБанк (+3,2 млрд. грн., або +11,5%) та Донгорбанк (+2,6 млрд. грн., або +42,2 %). Але слід зауважити, що у деяких банках спостерігався відток корпоративних депозитів. Найбільші відтоки показав ВТБ Банк (пройшло скорочення портфеля на 30,0 % або на 2,2 млрд. грн.), Райффайзен Банк Аваль (-1,5 млрд. грн., або -7,4 %) та УкрСиббанк (-1,0 млрд. грн., або -11,2 %).

Кошти фізичних осіб зросли до рівня 271,7 млрд. грн., або на 5,5 %. При цьому кошти населення в національній валюті зросли майже на 9,0 млрд. грн., або на 6,8 %, а в іноземній валюті у доларовому еквіваленті – на 0,56 млрд. дол. США, або на 3,5 %. З погляду строковості банки мають таку структуру коштів населення: строкові кошти складають 207,3 млрд. грн., або 76,3 % від загальної суми коштів населення, а кошти на вимогу – 64,4 млрд. грн., або 23,7 %.

Характерним явищем є зростання частки депозитів фізичних осіб у національній валюті в загальному обсязі вкладів фізичних осіб: з 47,0 % на початок 2010 року до 51,5 % за результатами 2010 року, що свідчить про поступове відновлення довіри населення до національної грошової одиниці в умовах стабільності її курсів щодо іноземних валют.

Значну частину приросту депозитного портфеля фізичних осіб у IV кварталі 2010 року показав ПриватБанк (+5,3 млрд. грн., або +9,0 %), Ощадбанк (+1,6 млрд. грн., або +6,0 %) та Дельтабанк (+1,3 млрд. грн. або +26,0 %).

З початку 2010 року банківська система не відчуває дефіциту ліквідності. Але протягом останніх місяців відчутна тенденція до зниження коштів на коррахунках банків. Так, за підсумками грудня 2010 року обсяг коштів на коррахунках банків незначно зменшився – на 3,8 % (зменшення з початку 2010 року становило 3,9 %) до 16,7 млрд. грн.

Порівняно з тенденцією на початку 2010 року у другій половині року банки демонстрували низький попит на операції з рефінансування.

Обсяг обов'язкових резервів, сформованих банками (з урахуванням коштів, перерахованих на окремий рахунок, у сумі 7,7 млрд. грн.), становив 12,4 млрд. грн. Високі темпи зростання обсягів депозитів клієнтів протягом останніх місяців 2010 року та готівки поза банками відповідним чином позначилися на динаміці грошової маси, обсяг якої збільшився з початку року на 22,8 % до 598,4 млрд. грн.

Статутний капітал банківської системи України зріс на 21,3 % (або на 26 млрд. грн.) до 145,9 млрд. грн. Станом на 1 січня 2011 року власний капітал банків складає 141,7 млрд. грн. та має таку структуру: сплачений зареєстрований статутний капітал – 102,9 % від капіталу; дивіденди, що спрямовані на збільшення статутного капіталу, – 0,3 %; емісійні різниці – 6,0 %; загальні резерви та фонди банків – 8,9 %; результати минулих років – (-20,5 %); результати звітного року, що очікують затвердження, – 0,3 %; результати поточного року – (-6,2 %); результат переоцінки основних засобів, нематеріальних активів, цінних паперів у портфелі банку на продаж та інвестицій в асоційовані компанії – 8,3 %.

За попередніми підсумками роботи банків за 2010 рік знову був зафіксований негативний фінансовий результат комерційних банків – чистий збиток банківської системи склав 13,0 млрд. грн. (див. діаграму 8). Обсяг доходів банків порівняно з відповідними показниками 2009 року скоротився на 4,3 % і склав 136,8 млрд. грн. Витрати банків скоротились на 17,4 % до 149,9 млрд. грн. Дохідна частина на 82,8 % забезпечена процентними доходами, на 11,2 % – комісійними. Основними статтями витрат банків є процентні витрати – 61,4 млрд. грн. або 41,0 %, витрати на відрахування в резерви – 46,2 млрд. грн. або 30,8 % та адміністративні витрати – 29,1 млрд. грн. або 19,4%.

Фінансові результати діяльності банків за 2006–2010 роки

Діаграма 8

Аналітики відмічають збільшення прибутку банків до формування резервів, що в основному спричинено зростанням обсягів процентних та комісійних доходів банків. За підсумками діяльності банків, прибуток банків до формування резервів становив 32,8 млрд. грн., що на 7,2 млрд. грн. більше за показник січня – вересня 2010 року.

Зниження збитків банківської системи пов'язано з тим, що темпи формування резервів за активними операціями та обсяг негативно - класифікованих активів суттєво знизились. Основною причиною збиткової діяльності експерти називають неефективну роботу банків з проблемною заборгованістю, а саме: процес реалізації заставного майна, залученого як забезпечення під кредити.

За підсумками роботи у 2010 році від'ємний фінансовий результат продемонстрували 35 банків, або 20,0 % від загальної кількості банків в Україні. Найбільша частка збитку належить Родовід банку (-4,3 млрд. грн.).

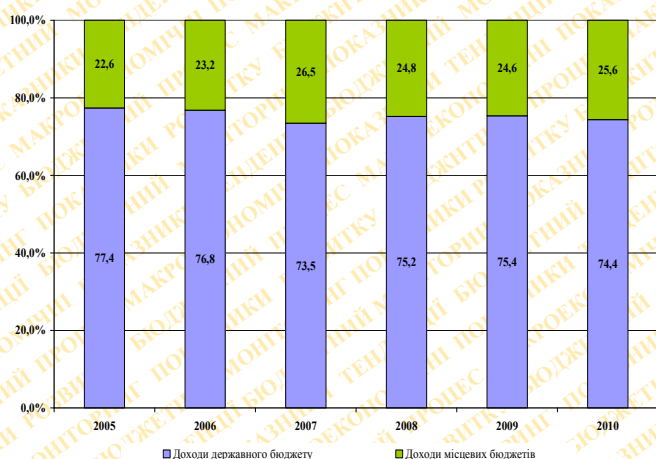
В «десятку» за рівнем збитковості увійшли також банки з іноземним капіталом, найзбитковішими з яких були банк Форум (-3,3 млрд. грн.), УкрСиббанк (-3,1 млрд. грн.), Сбербанк Росії (-1,5 млрд. грн.) та Промінвестбанк (-0,8 млрд. грн.). Найбільш прибуткову діяльність показали Приватбанк (+1,4 млрд. грн.), ОТП Банк (+0,61 млрд. грн.), Ощадбанк (+0,5 млрд. грн.) та Сітібанк Україна (+0,3 млрд. грн.).

ВИКОНАННЯ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ

Дохідну частину зведеного бюджету у 2010 році виконано в обсязі 314,5 млрд. грн., що на 15,2 % більше, ніж за попередній рік. Це становить 96,6 % від річного планового обсягу (у 2009 році цей показник становив 84,1 %). Частка доходів місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету за аналізований період збільшилася на 1,0 в. п. щодо показника 2009 року і склала 25,6 % (див. діаграму 9).

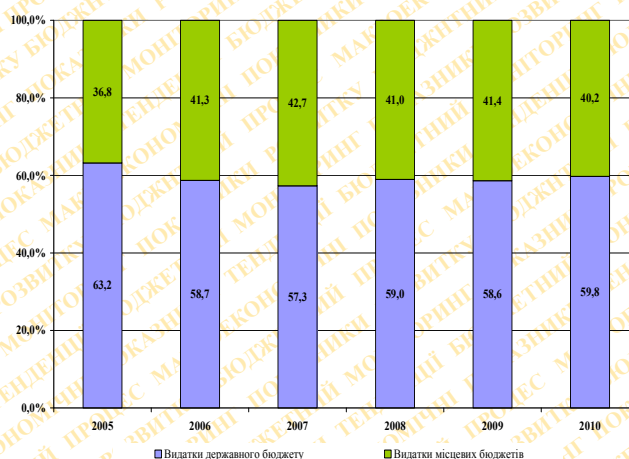
Діаграма 9

Частка доходів державного та місцевих бюджетів у зведеному бюджеті за 2005–2010 роки

Діаграма 10

Частка видатків державного та місцевих бюджетів у зведеному бюджеті за 2005–2010 роки

За підсумками аналізованого періоду спостерігається зростання обсягів **видатків зведеного бюджету** щодо відповідного показника попереднього року до 377,8 млрд. грн., або на 22,9 % (для порівняння: у 2009 році видатки зведеного бюджету зменшилися щодо показника попереднього року на 0,6 %, у 2008 році – зросли на 36,8 %). Рівень виконання видатків зведеного бюджету за аналізований період склав 93,4 % планового показника на 2010 рік (за 2009 рік – 85,9 %). Структура видаткової частини зведеного бюджету за 2010 рік дещо змінилася (див. діаграму 10). Частка видатків місцевих бюджетів у загальній структурі зведеного бюджету зменшилася на 1,2 в. п. щодо показника 2009 року і становила 40,2 %, що є найменшим показником, починаючи з 2006 року. Частка видатків зведеного бюджету на соціально-культурну сферу у 2010 році склала 63,7 % (у 2009 році – 62,0 %).

ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО ТА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Виконання дохідної частини державного бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів) становило 233,9 млрд. грн., що на 16,3 млрд. грн., або на 7,5 %, більше відповідного показника попереднього року. Річний план виконано на 94,3 %, (85,4 % у 2009 році).

Виконання дохідної частини державного бюджету характеризувалося такими ознаками:

- стабілізацією надходжень основних податків до бюджету;
- меншими обсягами щомісячного відшкодування ПДВ порівняно з попередніми роками;
- збільшенням надходжень до бюджету акцизного збору, в першу чергу – акцизного збору з тютюну та тютюнових виробів.

У цілому тренд надходжень до державного бюджету, зокрема в частині податкових надходжень, подібний до трендів попередніх років, окрім періоду, на який припала фінансово-економічна криза. Водночас у III кварталі в дохідній частині бюджету було враховано зі знаком «-» обсяг відшкодування податку на додану вартість, оформленого облігаціями внутрішньої державної позики, на суму 16,4 млрд. грн.⁵

Найбільш стабільним джерелом доходів державного бюджету, як і у 2009 році, залишається акцизний збір, який, завдяки підвищенню ставок, демонструє стійку тенденцію до збільшення.

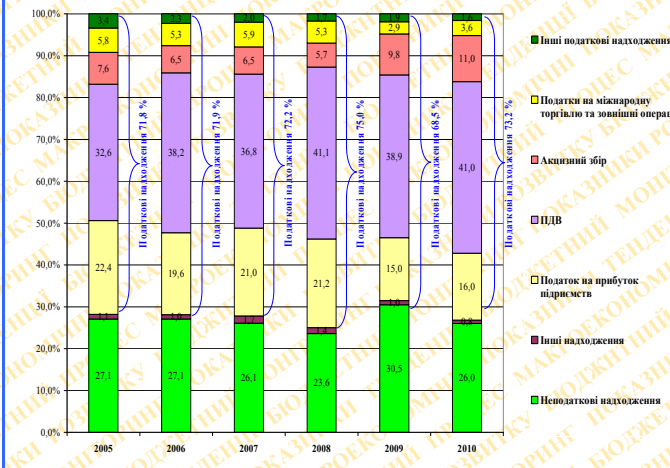
Зазначені фактори вплинули на структуру дохідної частини державного бюджету порівняно з показниками 2009 року. Зокрема, варто зазначити зменшення частки ПДВ на 2,1 в. п. та збільшення частки акцизного збору на 1,2 в. п. (див. діаграму 11).

Доходи місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) склали 80,5 млрд. грн., що на 11,8 % (або на 9,5 млрд. грн.) більше, ніж за 2009 рік. Рівень виконання плану доходів, затвердженого місцевими радами, склав 96,4 % проти 90,7 % у попередньому році.

⁵ Без урахування суми бюджетного відшкодування ПДВ, оформленого облігаціями внутрішньої державної позики обсяг доходів державного бюджету становив 250,3 млрд. грн., що на 32,7 млрд. грн., або на 15,0 % більше показника за аналогічний період попереднього року

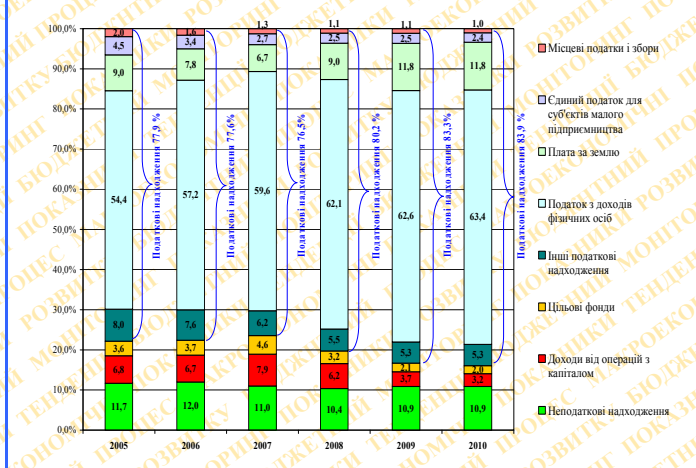
Діаграма 11

Структура доходів державного бюджету у 2005–2010 роках

Діаграма 12

Структура доходів місцевих бюджетів у 2005–2010 роках

У структурі доходів місцевих бюджетів спостерігається подальше зростання частки податкових надходжень до 83,9 % (на 0,6 в. п.) та зменшення питомої ваги доходів від операцій з капіталом (на 0,5 в. п.) (див. діаграму 12). Збільшення номінальних надходжень щодо відповідних показників попереднього року демонструють податкові надходження – на 12,5 %, неподаткові надходження – на 11,6 % та надходження до цільових фондів – на 5,5 %. Водночас відбулось зменшення доходів від операцій з капіталом на 1,4 %, що за результатами року склали 2,6 млрд. грн.

На зростання обсягів податкових надходжень значно вплинула динаміка надходжень податку з доходів фізичних осіб, що збільшилися порівняно з показниками 2009 року на 12,8 % та склали 51,0 млрд. грн. Відповідно, частка цього податку збільшилася до 63,4 % у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів).

Протягом року збільшення демонстрували надходження від плати за землю (+12,3 % щодо 2009 року). При цьому їх питома вага у структурі доходів місцевих бюджетів відповідає рівню попереднього року та становить 11,8 %. Водночас частки надходжень від сплати єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва та місцевих податків і зборів є дещо меншими за показники 2009 року (див. діаграму 12). У номінальному вираженні останні становили відповідно 1,9 млрд. грн. та 0,8 млрд. грн.

ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО ТА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Видатки державного бюджету (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) за 2010 рік виконані у сумі 303,6 млрд. грн., що становить 98,7 % планового показника, затвердженого на 2010 рік. Приріст щодо обсягу видатків 2009 року склав 25,2 % проти 0,4 % у 2009 році щодо 2008 року. Частка видатків соціального спрямування у фактичних видатках державного бюджету збільшилась щодо аналогічного показника минулого року на 1,3 в. п. і становила 36,9 % (див. діаграму 13).

Найбільше зростання спостерігається за видатками на житлово-комунальне господарство – у 3,4 раза, на духовний та фізичний розвиток – на 60,6 %, на загальнодержавні функції – на 39,6 %, у тому числі на обслуговування боргу – на 71,9 %, на соціальний захист та соціальне забезпечення – на 34,5 %. Зменшення видатків державного бюджету щодо показника 2009 року у розрізі функціональної класифікації видатків не спостерігалось.

Обсяг видатків місцевих бюджетів становив 158,6 млрд. грн., що на 17,6 % більше за відповідний показник 2009 року.

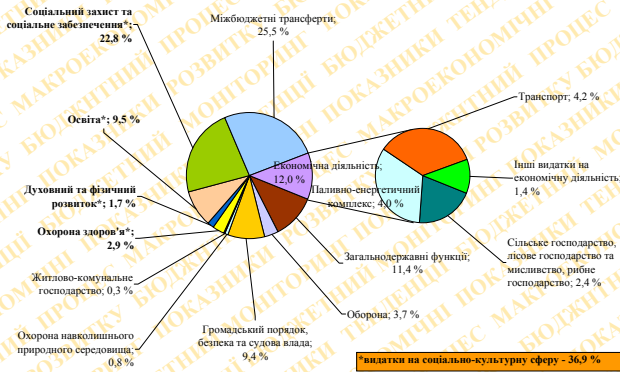
У звітному періоді частка видатків місцевих бюджетів, що спрямовуються на соціально-культурну сферу, складала 81,1 % (див. діаграму 14), що більше за аналогічний показник 2009 року на 3,8 в. п.

За функціональною класифікацією найбільші зміни відбулися за видатками на соціальний захист та соціальне забезпечення, частка яких зросла на 2,0 в. п. і становить 22,2 %, та видатками на житлово-комунальне господарство, де спостерігається зменшення питомої ваги на 2,5 в. п. до 2,9 %. Водночас відбулося незначне зростання часток видатків на охорону здоров'я (на 1,2 в. п. до 22,7 %) та видатків на освіту (на 0,4 в. п. до 32,2 %).

Частка трансфертів, що передаються з місцевих бюджетів до державного, зменшилась на 1,6 в. п. і становить 4,2 % усіх видатків місцевих бюджетів. Коштів, що передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету, було перераховано у сумі 6,4 млрд. грн., або 90,3 % від запланованого показника на рік.

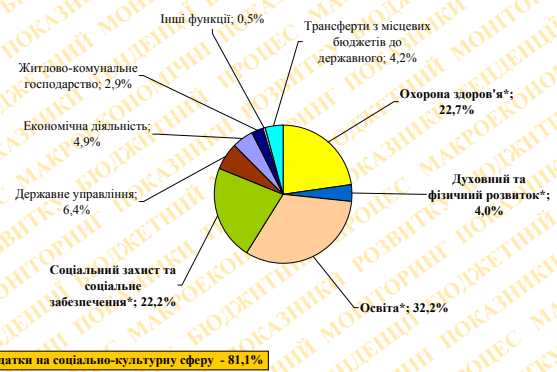
Діаграма 13

Структура видатків державного бюджету за функціональною класифікацією у 2010 році

Діаграма 14

Структура видатків місцевих бюджетів за функціональною класифікацією у 2010 році

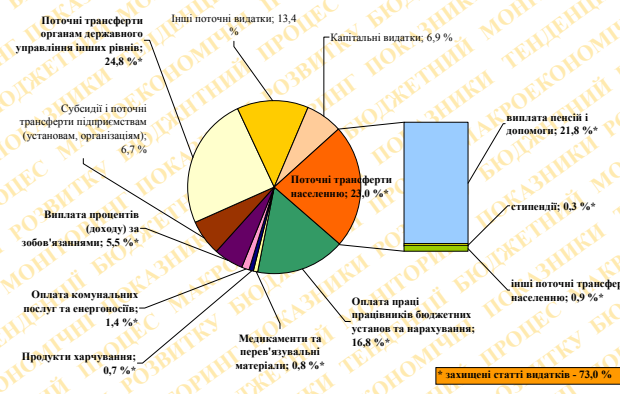

За економічним змістом операцій у 2010 році щодо показника минулого року найбільше зросли видатки **Державного бюджету України** на капітальні трансферти (у 2,5 раза), на виплату процентів (доходу) за зобов'язаннями (на 68,0 %), на оплату комунальних послуг та енергоносіїв (на 34,1 %), на поточні трансферти населенню (на 32,8 %). Зменшення обсягу видатків упродовж 2010 року відбулося за статтею «медикаменти та перев'язувальні матеріали» на 29,1 %. Частка захищених статей видатків за економічною класифікацією, то вона складає 73,0 % (див. діаграму 15), що не перевищує показник 2009 року.

Частка капітальних видатків у загальній структурі збільшилася з 4,3 % у 2009 році до 6,9 % у 2010 році. При цьому їх обсяг збільшився на 10,7 млрд. грн., або у 2,0 раза щодо відповідного показника минулого року. Зокрема фінансування капітального будівництва (придбання) житла у 2010 році зросло на 19,6 % порівняно з аналогічним показником попереднього року, капітального ремонту, реконструкції та реставрації – на 30,6 %. Розмір капітальних трансфертів з державного бюджету до місцевих бюджетів збільшився на 9,1 млрд. грн., або, як уже зазначалося, у 2,5 раза щодо показника 2009 року.

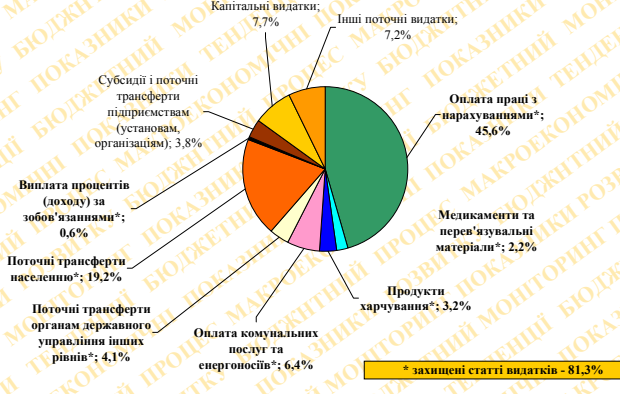
Діаграма 15

Структура видатків державного бюджету за економічною класифікацією у 2010 році

Діаграма 16

Структура видатків місцевих бюджетів за економічною класифікацією у 2010 році

У розрізі економічної класифікації 81,3 % усіх видатків **місцевих бюджетів** припадає на захищені статті (див. діаграму 16), що більше за відповідний показник 2009 року на 1,4 в. п.

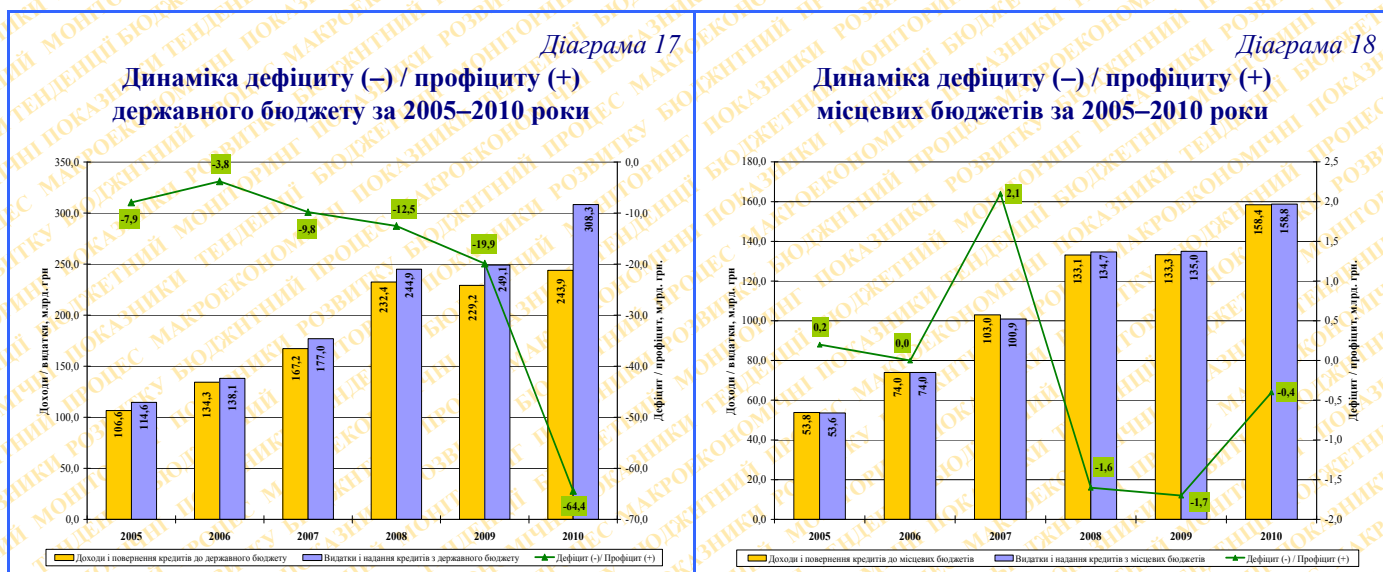
У структурі видатків місцевих бюджетів відмічається зростання на 0,6 в. п. частки видатки на оплату праці з нарахуваннями, які традиційно є найбільшими серед усіх видатків місцевих бюджетів і становлять за підсумками 2010 року 45,6 %. Також спостерігається збільшення на 1,9 в. п. частки видатків на поточні трансферти населенню (до 19,2 %) та зменшення на 2,6 в. п. частки видатків на субсидії і поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям) (до 3,8 %).

Водночас частка капітальних видатків практично залишилась на рівні 2009 року і становить 7,7 % усіх видатків місцевих бюджетів. У номінальному вираженні капітальні видатки були більшими на 20,4 % та склали 12,1 млрд. грн.

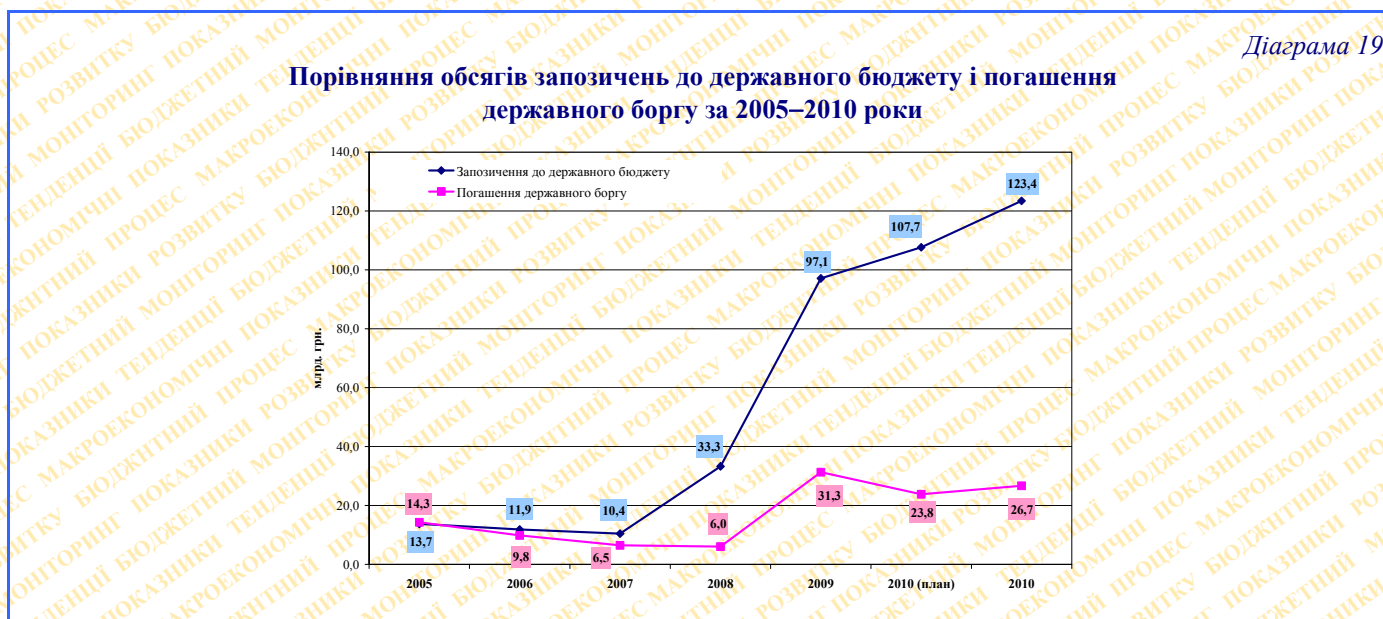
ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Дефіцит державного бюджету за 2010 рік склав 64,4 млрд. грн. (див. діаграму 17), перевиконання річного планового показника становить 19,1 %. Дефіцит по загальному фонду державного бюджету профінансовано у сумі 30,7 млрд. грн., що менше показника минулого року на 3,2 % та становить 101,1 % річного планового показника. По спеціальному фонду зафіксовано дефіцит у сумі 33,7 млрд. грн., що більше показника 2009 року у 8,9 раза та перевищує річний плановий показник на 42,0 %. Таке перевищення відбулося, в основному, внаслідок випуску ОВДП на суму 16,4 млрд. грн. для відшкодування податку на додану вартість.

Дефіцит місцевих бюджетів за 2010 рік склав 0,4 млрд. грн. (див. діаграму 18), що становить 12,0 % планового річного обсягу, що в основному пов'язано із зміною залишків коштів, які збільшилися за рік на 1,3 млрд. грн. і на кінець року становили 8,0 млрд. грн. При цьому було заплановано фінансування дефіциту за рахунок залишків у сумі 3,0 млрд. грн. Дефіцит загального фонду місцевих бюджетів склав 1,2 млрд. грн., що на 32,9 % менше показника минулого року та становить 39,9 % річного планового показника. По спеціальному фонду утворився профіцит у сумі 0,8 млрд. грн., що більше показника 2009 року у 73,0 раза, при запланованому дефіциті у розмірі 0,5 млрд. грн. Профіцит спеціального фонду утворився також у результаті накопичення залишків коштів, які склали на кінець 2010 року 3,6 млрд. грн.

Запозичення до державного бюджету за 2010 рік здійснено у сумі 123,4 млрд. грн. (див. діаграму 19). Вони перевищили погашення державного боргу на 96,7 млрд. грн. (при цьому по загальному фонду – на 59,5 млрд. грн.), що на 2,0 % більше аналогічного показника минулого року. Внутрішні запозичення становили 70,0 млрд. грн., з них по загальному фонду – 33,6 млрд. грн.; зовнішні запозичення здійснено всього у сумі 53,4 млрд. грн.

Внутрішні запозичення були здійснені в основному за рахунок випуску облігацій внутрішньої державної позики, зокрема для фінансування дефіциту державного бюджету та поповнення Стабілізаційного фонду на суму 37,8 млрд. грн., збільшення статутних капіталів Укрексімбанку, НАК «Нафтогаз України» та Державної іпотечної установи на суму 15,8 млрд. грн., а також для вищезазначеного відшкодування сум податку на додану вартість на суму 16,4 млрд. грн.

Значну частку зовнішніх запозичень складають два транші позики Міжнародного валютного фонду на загальну суму 16,1 млрд. грн. (перший з них отримано у серпні поточного року в обсязі 15,1 млрд. грн., або майже 1,3 млрд. СПЗ), облігації зовнішньої державної позики на суму 19,8 млрд. грн., комерційна позика ВТБ банку в обсязі 15,8 млрд. грн.⁶

Погашення державного боргу здійснено у сумі 26,7 млрд. грн., або на 12,1 % більше річного планового обсягу, затвердженого Законом України «Про Державний бюджет України на 2010 рік», з них погашення внутрішнього боргу становило 19,7 млрд. грн., або на 15,4 % більше річного планового обсягу, зовнішнього боргу – 7,0 млрд. грн., або на 3,7 % більше річного планового обсягу.

Надходження від приватизації державного майна за 2010 рік склали 1,1 млрд. грн., або 17,2 % планового показника, затвердженого на 2010 рік. Протягом 2009 року ці надходження були виконані у сумі 0,8 млрд. грн., або на рівні 9,5 % річного плану. Зазначимо, що у 2010 році, як і в попередньому році, надходження від приватизації державного майна були джерелом формування Стабілізаційного фонду.

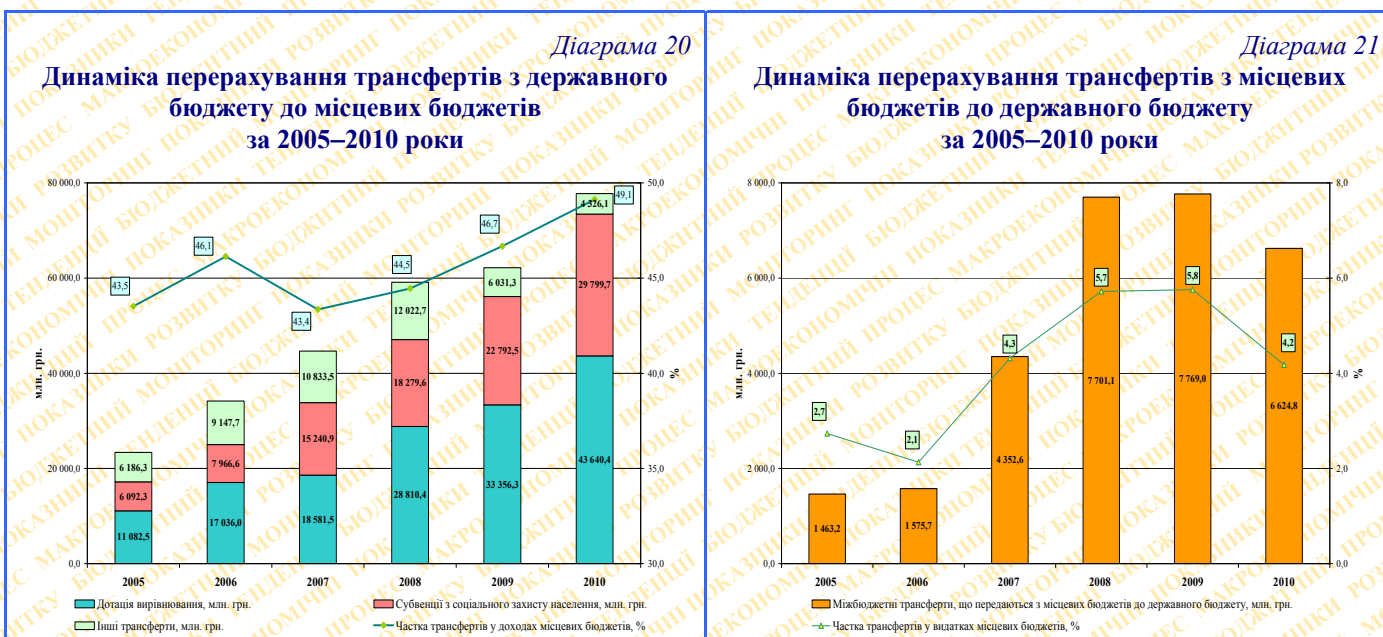
Залишки коштів державного бюджету на кінець 2010 року становили 42,5 млрд. грн., з них 25,5 млрд. грн. – по загальному фонду та 17,0 млрд. грн. – по спеціальному фонду. Обсяг залишків коштів за поточний рік збільшився у цілому на 27,1 млрд. грн., з них по загальному фонду – на 21,7 млрд. грн., по спеціальному фонду – на 5,4 млрд. грн.

Запозичення до місцевих бюджетів здійснені у сумі 0,2 млрд. грн., на таку саму суму погашено місцевий борг. Фінансування за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку по загальному фонду склало 1,7 млрд. грн. Це непогашені на кінець року середньострокові позики, які, згідно зі статтею 73 Бюджетного кодексу, надаються в обсязі невиконання розрахункових обсягів доходів місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів.

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ

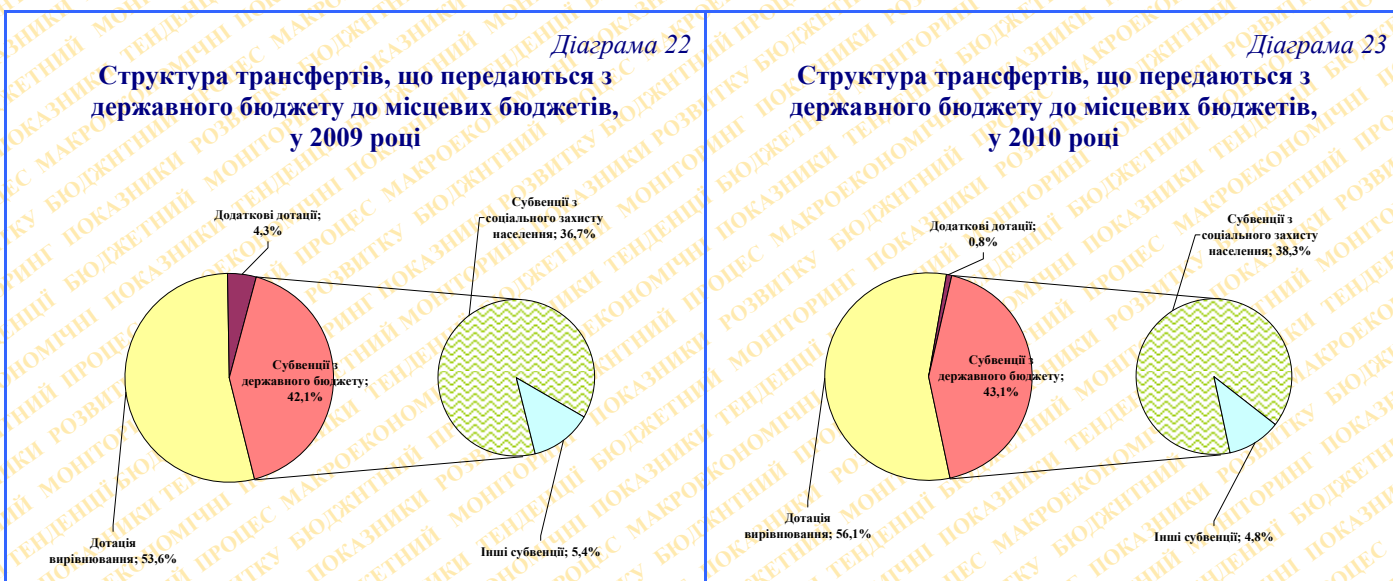
До місцевих бюджетів з державного бюджету надійшло міжбюджетних трансфертів у сумі 77,8 млрд. грн. (95,6 % річного плану), що більше за обсяги таких надходжень 2009 року на 25,1 %. Унаслідок цього зросла частка міжбюджетних трансфертів у загальній структурі доходів місцевих бюджетів – 49,1 % проти 46,7 % за результатами 2009 року (див. діаграму 20).

Обсяг міжбюджетних трансфертів, перерахованих до Державного бюджету України з місцевих бюджетів, склав 6,6 млрд. грн., що на 14,7 % менше за обсяги попереднього року. Майже весь обсяг становили кошти, що передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету. Їх було перераховано в обсязі 6,4 млрд. грн., або 90,3 % від запланованого показника на рік. У цілому загальний обсяг трансфертів до державного бюджету щодо аналогічних показників 2009 року зменшився на 1,1 млрд. грн. і склав 4,2 % усіх видатків місцевих бюджетів (див. діаграму 21).

⁶ <http://www.minfin.gov.ua/>

У структурі трансфертів, що надходять з державного бюджету, найбільшу частку складає дотація вирівнювання – 56,1 %, що на 2,5 в. п. більше за аналогічний показник 2009 року (див. діаграми 22 та 23). До місцевих бюджетів перераховано дотації вирівнювання в обсязі 43,6 млрд. грн., що на 30,8 % більше за відповідний показник 2009 року.

Частка надходжень субвенцій з соціального захисту зросла на 1,6 в. п. і склала 38,3 %. При цьому у номінальному вираженні ці субвенції збільшилися на 30,7 % і становили 29,8 млрд. грн. Водночас частка інших трансфертів, що надходять до місцевих бюджетів з державного бюджету, становила 4,8 % проти 5,4 % за даними 2009 року, а їх обсяги зросли на 12,4 %, або до 3,7 млрд. грн.

За підсумками року рівні виконання річних планових показників щодо надання різних видів міжбюджетних трансфертів є такими (див. діаграми 24 та 25):

- дотації вирівнювання перераховано на 100,0 % (у 2009 році – 100,0 %);
- фінансування додаткових дотацій здійснено у повному обсязі (у 2009 році – 100,0 %);
- субвенції з соціального захисту населення надано на 98,1 % (у 2009 році – 96,1 %);
- інші субвенції профінансовано на 55,7 % (у 2009 році – 88,1 %).

У цьому виданні окреслено основні тенденції виконання зведеного, державного та місцевих бюджетів за 2010 рік. Більш детальна інформація міститься у публікації «Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за 2010 рік», що заплановано до видання у березні 2011 року.